

Asumisen tulonsiirrot hyvinvointivaltiossa

Kohti omistamiseen pohjautuvaa sosiaaliturvaa

Henri Ramberg, 0396798

Essee

Kevät 2017

Sosiaalityö

SSOS1206C

Lapin yliopisto

Tea Teppo

henri.ramberg@gmail.com

Sisällysluettelo

1 Johdanto.....	1
2 Suomalaiset asuntomarkkinat ja hyvinvointiyhteiskunta.....	2
2.1 Suomalaiset asujina sekä omistajina ja valtio näiden tukijana.....	2
2.2 Hyvinvointivaltio eilen ja tänään	3
2.3 Hyvinvointiyhteiskunnan mekanismeja taloudellisena turvana ja turvattomuutena.....	4
3 Asunto-omaisuus sosiaalisena turvaverkkona yhä useammalle	9
Lähteet	14

1 Johdanto

”Ei se kurja, joka kurjaks syntyi,
ei se orja, jonka äiti orja,
ei se maaton, joll' ei maata ollut
—.”

Näin alkaa Eino Leinon runo *Syvyyksistä* (1904), jota voisi verrata yhteiskunnalliseen ihannetilanteeseen, jossa sosiaalisilla juurilla ei olisi vaikutusta yksilöön. Tiedämme kuitenkin, että todellisuudessa sillä on merkitystä. Esimerkiksi *Terveiden ja hyvinvointilaitoksen tutkimuksessa* (2012) on todettu vuonna 1987 syntyneiden ja laman keskellä eläneiden lasten vanhempien toimeentulotuen saamisen olevan varsin sukupolven ylittävää, sillä 72% heidän lapsista haki aikuisena itse toimeentulotukea. Samassa tutkimuksessa katsottiin vanhempien koulutustason määrittelevän myös lasten koulutautumista – mitä korkeampi koulutus vanhemmalla, sitä korkeampi koulutus myös lapsella tulee olemaan. Lisäksi tutkimuksessa ilmeni, että alhaisella tulotasolla on yhteys psykiatriin oireisiin, sillä tutkimuksessa toimeentulotuen piirissä olleiden vanhempien lapsista yli puolet olivat saaneet psykiatrisen diagnoosin. (THL 2012; Tilastokeskus.)

Kun toimeentulotuen saanti heijastelee ylisukupolvista osattomuutta resursseista sekä mielenterveydellisiä ongelmia, ei hyvinvointiyhteiskunta voi keskittyä pelkästään tuloinsiirtoihin niiden ihmisten osalta, jotka kokevat pysyvien resurssien puutetta. Täytyy luoda jotain uutta, jotain joka lisää ihmisten resursseja pysyvästi ja on sosiaalisesti oikeudenmukainen. Hiilamo ja Saari (2007) on esittäneet ratkaisuksi omistamiseen perustuvaa sosiaalipolitiikka, joka lisää kasautuvia resursseja. Käytän tätä mallia esseessä ja yritän selvittää – omistamiseen, hyvinvointivaltion ja sosiaalisen oikeuden käsitteeseen nojaten – miksi alle eläkeikäisten omistusasuminen tulisi mahdollistaa yhä useammalle tuloluokasta riippumatta sekä taustoittaa, minkälaisilla muutoksilla sitä voisi mahdollistaa yhä useammalle. Lisäksi esseessä tavoitteena on esittää ja vertailla sosiaalisen oikeudenmukaisuuden toteutumista suomalaisissa omistuksen ja asumisen tukemiseen keskittyvässä kontekstissa.

2 Suomalaiset asuntomarkkinat ja hyvinvointiyhteiskunta

2.1 Suomalaiset asujina sekä omistajina ja valtio näiden tukijana

Suomessa tehtiin asuntokauppaa vuonna 2016 arviolta 16,5 miljardin euron edestä (KVKL). Samaan aikaan Suomessa maksettiin 1 080 miljoonaa euroa yleistä asumistukea yli 267 000 asuntokunnalle, joista 1067 miljoonaa vuokra-asumiseen ja omistusasumiseen meni vain 40 miljoonaa euroa (Kela). Asumistuen kehitystä tarkasteltaessa voidaan huomata, että maksettujen tukien määrä on noin kaksinkertaistunut viidessä vuodessa, kun samaan aikaan asuntokuntien määrä on lisääntynyt 60 prosentilla (Kela). Suomalaisten kotitalouksien merkittävä osa varallisuudesta on kiinni omistusasuntokannassa, joka tarkoittaa hieman alle 60 prosenttia kaikesta varallisuudesta (Tieto & Trendit 5/2015). Suomessa oli vuonna 2016 arvion (ARA) mukaan 7540 asunnotonta ja vuokralla-asujia 1,4 miljoonaa.

Vuonna 2016 vuokrat nousivat vuodentakaisesta 2,7%, kun vanhojen osakeasuntojen hinnat ovat nousseet vuodessa koko maan keskiarvolla vain 0,4% ja omistusasumiskustannukset noin 0,2 prosenttia. Vuonna 2015 Suomessa oli noin 1,7 miljoonaa omistusasuntoa ja 0,84 miljoonaa vuokra-asuntoa, kun vastaavat luvut vuonna 1970 olivat 0,86 miljoonaa omistusasuntoa ja 0,55 miljoonaa vuokra-asuntoa. Huomattavaa kuitenkin on, että vuokra-asujien määrä on tippunut vastaavana aikana 140 000 ihmisellä ja omistusasujien määrä lisääntynyt liki miljoonalla ihmisellä. (Tilastokeskus.)

Suomessa omistusasumiseen saa pienempää yleistä asumistukea kuin vuokra-asumiseen. Esimerkiksi seitsemän hengen perhe Kemissä saa 1552 euron kuukausiansioilla omistuspohjaiseen omakotitaloasumiseen tukea 298 euroa, kun vastaava summa 1100 euron omakotitalon vuokraan olisi 880 euroa (Juntto 2007; Kela). Vuokra-asumista tuetaan näin ollen melkein kolminkertaisesti verrattuna omistuspohjaiseen asumiseen, mikäli verohelpotuksia ja huojennuksia ei oteta huomioon. Kun vertaillaan vuokraamisen ja omistamisen suhdetta keskenään, kannustaa yleinen asumistuki paremmin vuokraukseen. Vuokrauksen kautta yleinen asumistuki siirtyy asunnon omistajalle.

2.2 Hyvinvointivaltio eilen ja tänään

Perinteinen hyvinvointivaltio on monesti määritelty oikeuksien kautta, jossa ihmisille tuo sosiaalista turvaa tietyt oikeudet, kuten oikeus työttömyysetuuteen, vapaa koulu- tus, oikeus työhön tai sairaanhoitoon. Turvan on ajateltu toimivan usein jälkikäteisesti, vasta kun jotain on mennyt pieleen. Hyvinvointivaltio on nähty myös toimijana, joka pyrkii sovittamaan luokkien välisiä eroja lisäten sosiaalista koheesiota yhteiskuntaan. Perinteisen hyvinvointivaltion kansalaiset on – ainakin erään näkemyksen mukaan – nähty passiivisina toimijoina, joihin voidaan käyttää professionaalista valtaa ja jotka ottavat passiivisesti vastaan palveluja. (Giddens 2007, 98.)

Anthony Giddens (2007, 103) on määritellyt perinteisen hyvinvointivaltion jälkeisen eli jälkitekollisen hyvinvointiyhteiskunnan perustehtäviä ja edellytyksiä, joista nostan seuraavassa muutamia asioita esiin. Hänen mukaansa yhteiskunnalliset käytännöt perustuvat ennaltaehkäiseviin toimiin, mutta samalla kuitenkin yhteiskunnan sosiaalinen turvaverkko pysyy paikallaan – ehkäisevät käytännöt pyrkivät muokkaamaan väestöä kohti positiivisia elämänarvoja. Elämäntapamuutoksista tulee ydinhuoli hyvinvointijärjestelmälle, jossa kohti positiivista elämänmuutosta pyritään niin kutsuttu kepillä ja porkkanalla. On ajateltu, että oikeudet kulkevat yhdessä velvollisuuksien kanssa, jossa voidaan sanktioida yksilön käytös suhteessa oikeuteen saada etuutta, esimerkiksi passiivisuus työmarkkinoilla alentaa työttömyyskorvausta. Giddensin mukaan hyvinvointijärjestelmä on luotu kasvattamaan solidaarisuutta, joka sovittaa kulttuurien ja elämäntyylien moninaisuutta, jonka kautta synnytetään sosiaalista koheesiota yhteiskunnassa. Jälkitekollisen hyvinvointijärjestelmän asiakkaiden valtaistuminen (*empowerment*) tapahtuu eri mekanismien kautta, johon liittyy vahvasti heidän tiedonsaanti, palvelujen personointi ja niiden valinta. Giddens erittelee, että järjestelmän käytännöt ovat orientoituneet kohti elämänsiirtymiin kytkeytyviä ongelmia, jotka ovat ennalta- arvaamattomia, mutta joihin liittyy aktiivisesti ihmisten tekemät päätökset eli eräänlainen vastuumomentti. Yhteiskunnan käytännöt pyrkivät vaikuttamaan ihmisten kyvykkyyteen siten, että niillä olisi pitkäajan vaikutteita elämänlaatuun. (mt., 103.)

Giddens (2007, 96-97) ajattelee, että hyvinvointivaltion hyvinvointi (*welfare*) tulisi nähdä hyvänä olona (*well-being*) ja positiivisina mahdollisuuksina, sen sijaan että siinä korostuisi perinteisesti riskien ja uhkien painotus. Hän ehdottaa käytettäväksi termiä *society of positive welfare*, joka korostaa hyvinvoinnin muutosta kohti positiivisia merkityksiä – pois negatiivisuudesta ja uhkakuvista – aktiivisuuden ja vapauden kautta. Hänen mukaansa perinteisessä hyvinvointiyhteiskunnassa valtio nähdään riskien kantajana, jossa sosiaalista oikeutta pyritään kasvattamaan kaiken aikaa. Perinteinen hyvinvointivaltion Giddens määrittelee toimimaan niin, että valtio toimii vasta kuin jotain on mennyt vikaan – uudessa mallissa hyvinvointivaltio olisi proaktiivinen. Hänen mukaansa passiivisesta pitäisi pyrkiä pois, niin että valtion rooli olisi olla sosiaalinen investoinnin (*social investment*) takaaja ja sääntelyn luoja, jossa valtio vaikuttaa asioihin niin, että ihmiset saavat resursseja ja toisinaan valtio myös takaa niitä. Giddensin mukaan takaus toimisi muun muassa palkkasääntelyn tai toimeentulon sekä asunnon saannin taustalla, mutta passiivisilla tulonsiirroilla on tietyt rajansa hyvinvoinnin tuottajan, ja toimintaan mukaan tarvittaisiinkin kumppaniksi aktiivisia kansalaisliikkeitä. (mt., 96-102.)

2.3 Hyvinvointiyhteiskunnan mekanismeja taloudellisena turvana ja turvattomuutena

Giddensin (2007, 74) mukaan taloudellinen epätasa-arvo on kasvanut suurella osalla Euroopan Unionia. Hänen mukaansa köyhyys on ulossulkeva mekanismi ja estää ihmisiä osallistumasta täysivaltaisesti yhteiskunnan toimintoihin. Usein köyhyys nähdään virheellisesti yhtenäisenä ja pysyväisluontaisena, vaikka köyhyyteen liittyy hyvin erilaiset ihmisten tilanteet sekä elinolosuhteet. Giddens ehdottaa erilaisia toimintakäytäntöjä, joilla ehkäistään köyhyyttä. Hän tuo esille hyvinvoinnin parantamisen köyhyyden vastustamisen kautta, jossa otetaan huomioon, miten köyhyys estää sosiaalisen ja taloudellisen osallistumisen. Yhteiskunnan tulisi panostaa tasavertaiseen lapsien ja nuorten koulutukseen – jonka positiiviset vaikutukset kantavat läpi elämän, lisäksi yhteiskuntaan pitäisi luoda sellaisia mekanismeja jotka auttavat ihmisiä pysymään myös köyhyyksirajan yläpuolella pysyvästi. (mt., 64-79.)

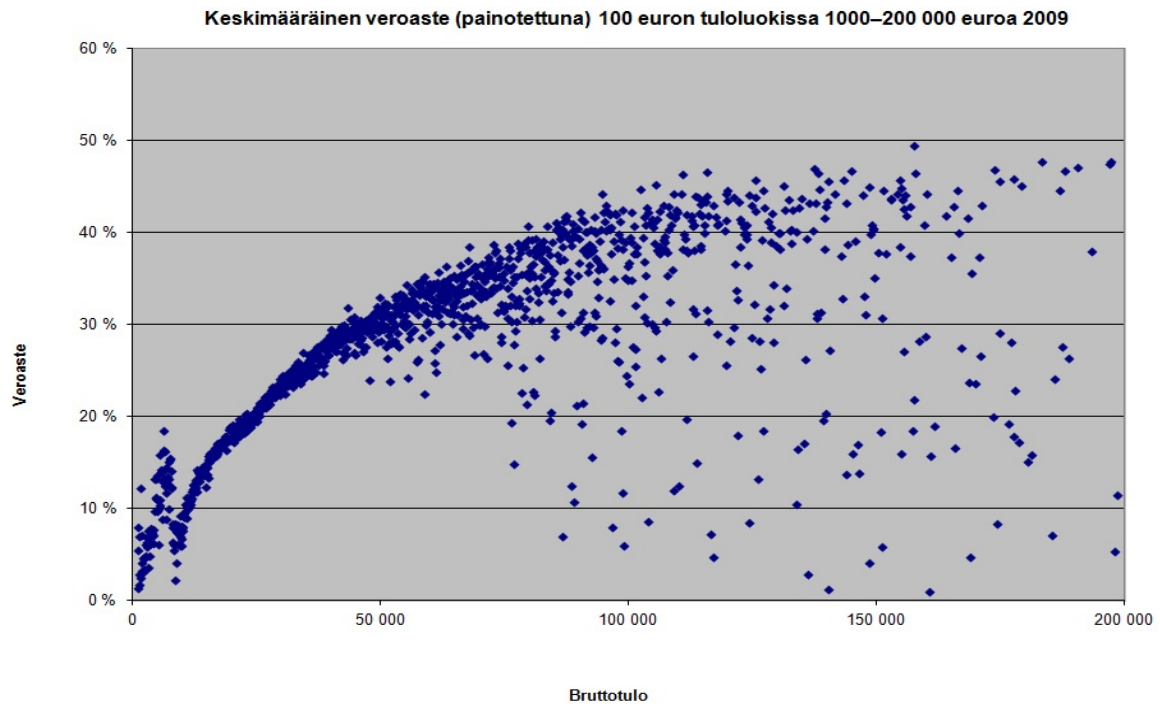
Hiilamo ja Saari (2007, 257-273) ovat eritelleet artikkelissaan omaisuuden merkitystä hyvinvoinnin, sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja sosiaalipolitiikan saralla. He tiivistävät John Rawlsin¹ ajatuksia, että laajaan omistamiseen perustuva yhteiskunta takaisi kansalle hyvinvointia jopa paremmin kuin pelkkään palkkatyöhön ja tulonsiirtoihin perustuvat systeemit, jossa esimerkiksi tuotantovälineiden omistaminen ja omistamisen kautta mahdollistuva varallisuuserojen pienentäminen lisää oikeudenmukaisuutta yhteiskunnassa. Tilastokeskuksen mukaan Suomessa varakkain kymmenys ihmisistä omistaa kaikesta nettovarallisuudesta jo 45%, kun alimmat kuusi desiiliä omistaa vain 13,6% kaikesta varallisuudesta - tilasto kertoo siis varallisuuden erittäin epätasaisesta jakautumisesta väestönsien kesken. Hiilamo ja Saari (2007, 266) selittävät tätä varallisuuden kasautumista suuripituloisille veropolitiikalla, markkinoiden vapautumisella ja elinkeinoelämän muutoksilla. Varallisuusverotuksen muutoksesta ja suuruusluokasta hyvä esimerkki on poistunut asuntotulo, jonka myötä yhteiskunta menettää vuositasolla arviolta reilu 3 miljardia euroa verotuloja (Valtiovarainministeriö). Asuntotulon suuruus peilaa sitä, miten asuntoomaisuuden kerryttäminen palvelee omistavaa luokkaa ja toisaalta vähentää tulonjakoa.

Omaisuuden epätasaisen karttumisessa Hiilamo ja Saari (mt., 268) viittaavat Rawlsin² teoriaan, jonka mukaan olisi tärkeä estää sellaista omaisuuden kautta syntyvää valtakeskittymää, jotka uhkaavat poliittista vapautta tai mahdollisuuksien tasa-arvoa, mutta kuitenkin mahdollistaa heikommissa asemissa olevien ihmisten omaisuuden kasautumisen, joka loisi tasa-arvoa enemmän kuin pelkkä tulonsiirtojärjestelmä. Tämän vuoksi on tärkeä miettiä, kuinka kaikilla heillä – joilla halua on – mahdollistettaisiin asuntovarallisuuden karttuminen. Giddensin (2007, 70) mukaan Euroopan Unionin maissa verojen maksujen jälkeinen epätasa-arvo on huomattavasti pienempi kuin ennen verojen maksuja eli verotus on tehokas keino tasata taloudellista epätasa-arvoa. On kuitenkin viitteitä tutkijoiden toimesta siitä, että mahdollisuus vaikuttaa omaan veroprosenttiin sitä mukaan mitä varakkaampiin luokkiin nousee, on tosi – toisin kuin köyhemällä väestöosalla. Hiilamon ja Honkasen (2012) julkistama kuva jäsentää hyvin tätä tilannetta suomalaisessa yhteiskunnassa v. 2009:

¹ Rawls, John 1998: Oikeudenmukaisuusteoria. Wsoy. Helsinki.

² Rawls, John 1998: Oikeudenmukaisuusteoria. Wsoy. Helsinki. 163.

Kuva 1 Veroaste

Kuten kuvasta 1 voi havainnoida, niin mitä suuremmaksi tulot kasvavat, sitä enemmän veroaste hajoo. Tämä on seurausta omistamiseen pohjautuvasta verotuksesta, jossa pääomatuloja verotetaan eri tavalla kuin tavallisia palkkatuloja tai sosiaalietuuksia – ja niihin kohdistuu erilaisia verovähennysoikeuksia (Hiilamo & Honkanen 2012). Kuva 1 näyttää suosivan suurituloisen väestön mahdollisuudesta maksaa veroja prosentuaalisesti eri tavalla kuin vähemmän tienaavan osan. Huomattava on kuvan 1 verotusasteen väheneminen ansaitsevien kohdalla, heillä veroaste on suhteellisen korkea tuloihin nähden. Tämä johtuu sosiaalietuuksien kovasta verotuksesta (Hiilamo & Honkanen 2012).

Kovaa verotusta voitaneen pitää indikaationa aiemmin esitellystä Giddensin näkemyksestä jälkiteollisesta hyvinvointiyhteiskunnasta, jossa kepin ja porkkanan yhdistelmällä yritetään saada ihmisiä töihin. Kova verotus sosiaalisten tuen saajilla toimii keppinä ja porkkana on matala tuloverotus (matala)palkkatyössä. Sosiaalietuuksien saajilla – olivatpa he osallisia tai ei maksuperusteeseen – on huomattavasti vähemmän mahdollisuuksia hyötyä omistamiseen perustuvasta veroetuksista. Esimerkiksi valtion verohelpotuksen omistamiseen perustuvaan asumiseen ja omaisuuden kartoittamiseen arvioissa valtio antaa verohelpotuksia vuositasolla 1300 miljoonaa omistusasuntojen myyntivoiton verotuksessa ja asuntojen korkotulovähennyksenä noin 200 miljoonaa

(Valtionvarainministeriö). Lisäksi esimerkiksi vuokraustoiminnassa on mahdollista verotuksen kautta vähentää luovutustappioita ja korjausmenoja. Kyseiset verotusmallit ovat epäkäytännöllisiä sosiaalisen oikeudenmukaisuuden kannalta, koska ne suosivat omistavan luokan varallisuuden kasvua, eikä vähemmän tuloja saavilla ole juuri mahdollisuuksia siirtyä omistavaan luokkaan (Juntto 2007, 303).

Juntto (2007, 302-303) erittelee miten tulot korreloivat asumismuodon kanssa. Hänen mukaansa omistusasuminen näyttäytyy yhä enenevässä määrin olevan pienituloisten ulottumattomissa, koska alimmasta tulodesiilistä eli pienituloisimmista jo 79% asui vuokra-asunnoissa vuonna 2004, kun vuonna 1988 vastaavasta ryhmästä 54% asui vuokralla. Tilannetta voisi selittää yleisesti asuntojen kohonnut hintataso ja pienituloisuuden voimakas kasvu kyseisellä aikavälillä, joskin myös muuttoliike maalta kaupunkiin on ollut myös hyvin suurta – Helsingissä yksistään lähes puolet asunnoista on vuokra-asuntoja (Tilastokeskus). Juntto (2007, 303) tarkasteli myös varallisuuden suhdetta asumismuotoon, josta ilmeni, että varallisuus on merkittävä indikaattori asumismuodosta. Esimerkiksi vuonna 2004 kahden alimman varallisuusdesiilin väestöstä 100% asui vuokralla. Kun varallisuutta ei ole, näyttäisi siltä, että vuokra-asuminen on osin pakotettua alempien varallisuusluokkien keskuudessa – perustelen tätä väitettä seuraavissa kappaleissa.

Köyhimpien vuokra-asujien sosiaalisen oikeudenmukaisuuden esteeksi muodostuu kapitalisessa järjestelmässä asumiseen käytettävien resurssien katoaminen suhteessa omistusasumiseen; siinä missä vuokra-asujien varat siirtyvät kolmansille osapuolille, niin omistuspohjaiseen asumiseen käytetyt varat siirtyvät lopulta itselle resursseiksi omistamisen kautta (vrt. esim. Juntto 2007, 292-306). Sosiaalietuuksien kova verotus ei myöskään tue säästämistä alimmissa tulodesiileissä. On huomioitava pääoman kasautuminen myös sukupolvittain, koska yhä useammin vuokra-asuminen merkitsee myös sitä, että asumiseen käytetyt varat eivät siirry sukupolvelta toiselle resursseina. Vuokra-asuminen on myös merkitsevää sukupolvien kannalta sen suhteen, minkälaiseen sosiaaliseen ympäristöön perheen lapset kasvavat. (kts. esim. mt., 292-306.) Sosiaalinen hyvinvointi koostuu myös siitä, että ihminen voi toteuttaa itseään ja hänellä on valinnanmahdollisuus esimerkiksi asuinpaikastaan, mutta näin ei vuokra-asujilla kuitenkaan näytä olevan ja mahdollisuudet valita asuntoa ovat heillä huonommat (mt.,

305). Vuokra-asumista seuraa siis vähäiset tulot, mutta kuitenkin vuokralla-asujat maksavat keskimääräisesti enemmän asumisestaan, vaikka summasta on vähennetty sosiaaliset tuet (mt., 301). Kun omistusasuminen ei ole mahdollista ja vuokralla asuminen on muita asumismuotoja kalliimpaa, näyttäytyy tilanne epätoivottavana suhteessa sosiaalisen oikeudenmukaisuuden toteutumiseen, koska valtio omalta osaltaan osallistuu aselman ylläpitoon normien kautta eikä esimerkiksi solidaarisuuden vaatimus toteudu (esim. Giddens 2007; Juntto 2007, 292-306).

Näyttäisi siltä, että vuokra-asuminen on rakenteellisesti luodussa epätasa-arvossa omistusasumiseen nähden. Tämä tukee Hiilamon ja Saaren (mt.) väitettä siitä, ettei Suomessa ole harjoitettu *laajapohjaista* omistus pohjaan perustuvaa sosiaalipolitiikkaa juurikaan. Heidän mukaan, omistamiseen perustuvan sosiaalipolitiikan käyttöönoton mahdollistamiseksi tarvittaisiin erittäin laajapohjaista rakennemuutosta tulosiirtojärjestelmän rinnalle, jotta se tuottaisi haluttua kohennusta hyvinvointiin. Vaikka järjestelmän käyttöönotto veisi aikaa ja tulokset näkyisivät vasta pitkällä aikavälillä, olisi se oikeudenmukaisuusteorian mukaan hyväksyttävä, koska syntyviä ideoita ei saa hylätä, vaikka toimenpiteiden laajakantoiset vaikutukset eivät olisi heti nähtävissä (Lagerspetz & Räikkä 2007, 36-37). Yksi keino laajapohjaisen omistamiseen liittyvä varallisuuden kasvatus keino olisi mahdollistaa useammalle mahdollisuus omistamiseen asuntovarallisuuden kautta.

Antti Särkelä on kirjoittanut (2011, 95), että sosiaalisen auttamistyön tarkoitus on osaltaan korjata sosiaalisesti syrjäyttäviä mekanismeja, kuten esimerkiksi resurssien puutteen johtavia ongelmia. Ajatus heijastaa rakenteellisen sosiaalityön periaatetta, jossa pyritään muuttamaan vallitsevia rakenteita, jotka tuottavat sosiaalista eriarvoisuutta (vrt. esim. Mullaly 2007; Pohjola ym. 2015). Koska vuokra-asumisen suhteessa omistusasumiseen on muutamia rakenteellisia ongelmakohtia, kuten asumistuki tulonsiirtona omistavalle luokalle, asuntolainan korkojen vähennysoikeus ja omaisuuden kasvautumisen yksipuolisuus, tulisi tilanteeseen vaikuttaa sosiaalityön eetoksen vuoksi. Kaikki edellä mainitut mekanismit tuottavat etua – sosiaalisen oikeudenmukaisuuden vastaisesti – ainoastaan omistavalle väestönosalle. Tilanne jossa omistaminen nähdään sosiaalisena oikeutena ja turvana, sallisi kyseiset muodot, mutta silloin omistaminen pitää mahdollistaa kaikille. Pohdin seuraavassa osiossa, miten näihin haasteisiin tulisi

vastata, jotta sosiaalinen hyvinvointi lisääntyisi Hiilamon ja Saaren sekä Giddensin teorioiden valossa.

3 Asunto-omaisuus sosiaalisena turvaverkkona yhä useammalle

Särkelän (2011 94-98) mukaan sosiaaliset ongelmat kasautuvat sinne missä on resurssien puutteetkin. Resurssien puute nähdään tässä yhteydessä taloudellisena vähäosaisuutena, joka näyttäytyy tulojen sekä omistuksen vähäisyytenä. Resurssien puute tuo esille asumisen polarisoitumisen; niillä joilla ei ole tuloja ei ole myöskään omistusasumiseen mahdollisuutta. Tämä heijastelee myös resurssien kasautumisen epätasa-arvoa, niillä joilla on mahdollisuus asua omistusasunnossa – on myös paremmat mahdollisuudet kasautuviin resursseihin. Omistusasunnoista on tullut merkittävä omaisuusvarallisuus suomalaisessa yhteiskunnassa ja ihanne, jota kohti suomalainen haluaa kulkea. Ihanne on tosin monelle kaukainen haave, koska lainansaanti ja omistusasuminen useasti vaativat kahden ihmisen tulot. Näin ollen esimerkiksi yksinhuoltajien voi olla hankala saada asuntolainaa, mikäli lainamarkkinoilla katsotaan, ettei yksinhuoltaja kykene selviytymään riittävän hyvin lainanmaksusta ja siihen sisältyvistä riskeistä. (Juntto 2007, 292-306.) Koska omaisuuteen pohjautuvat pysyvämpiluonteiset resurssit tuovat turvaa paremmin kuin yksistään tulonsiirrot, on perusteltua miettiä, minkälainen sosiaalisesti oikeudenmukainen malli toimisi, joka kasaisi asumismenoihin suunnattua rahaa paremmin alimpien tuloluokkien resursseiksi (Hiilamo & Saari 2007, Juntto 2007).

Asunto-omaisuuden kartuttamisessa on paljon reunaehtoja. Esimerkiksi omistukseen perustuvan mallin käyttö ei voi Hiilamon ja Saaren (2007, 272) mukaan tarkoittaa: ” – – institutionaalista sosiaalipolitiikkaa tai muita primäärihyödykkeitä korvaava institutio[ta]”. Tämä nähdäkseni tarkoittaa sitä, että tulonsiirtoja ei voida poistaa kokonaisuudessaan tilanteessakaan, jossa kaikilla on ollut jossain vaiheessa tasavertainen mahdollisuus omistamiseen ja heillä on ollut resursseja. Ajattelun ulkopuolelle on jätettävä myös markkinaoikeudellinen sääntely, koska sen erityissääntelyn luonteesta johtuen, asettaisi se liikaa reunaehtoja pohdinnalle. Lisäksi huomioon ei voida ottaa markkinaehtoisesti toimivia asuntomarkkinoita, joilla asuntojen hinta perustuu osal-

taan kysyntään ja tarjontaan. On selvä, että luomalla tulonsiirtoon perustuva malli, joka mahdollistaa yhä useammalle asunnon ostamisen, lisää kysyntää markkinoilla aiheuttaen markkinatilanteen äkkinäisen muuttumisen ja mahdollisen hintavääristymän.

Giddens (2007, 74-103) asettaa mallille reunaehdoita, joissa jälkitekollisen hyvinvointivaltion tehtävä on tuottaa käytäntöjä, jotka ehkäisevät sosiaalisia ongelmia ja köyhyyttä etukäteisesti. Lisäksi mallin reunaehdojen tulisi täyttää sosiaalisen oikeudenmukaisuuden perusteita, joita Giddens (2007, 70-71) erittelee Wolfgang Merkelin³ mallin perustalta seuraavasti:

1. Köyhyyttä vastaan täytyy taistella, jossa keskiössä on taloudellisen epätasa-arvon lisäksi myös köyhyyden juurisyyt, jotka rajoittavat yksilön mahdollisuuksia autonomiaan ja itsetuntoon.

[—]

4. Hyvinvointijärjestelmä, joka tarjoaa suojaa ja arvokkuutta.
5. Rajata epätasa-arvoa tuloissa ja varallisuudessa, jos ne estävät ensimmäisen neljän tavoitteen saavuttamisen tai vaarantaa yhteiskunnallisen koheesion syntymisen.

Näihin ehtoihin resurssipohjainen sosiaaliturva yhdessä tulonsiirtojen kanssa voisi vastata. Kun tällä hetkellä yleinen asumistuki on maksun kautta tapahtuva valtiollinen tulonsiirto asuntosijoittajille, tuottaa se vähintään kyseenalainen kuvan sosiaalisen oikeudenmukaisuuden teorian toteutumisesta. Yleinen asumistuki ja toimeentulotuki kyllä edistävät asunnon saantia *de facto*, mutta vuokralla-asuminen ei kerrytä varallisuutta, eikä näin ollen edistä köyhyyden poistoa (kohta 1). Koska vuokralla-asuminen toisaalta johtaa tahdoitta tilanteeseen, jossa ei voida valita omaa asuinsijaa eikä sosiaalista ympäristöä – ei se näin ollen tarjoa suojaa ja arvokkuutta (kohta 2). Kuten aiemmin kerrottu, vuokra-asuminen sysää tahdoitta tilanteeseen, jossa ei jää resursseja osallisuuteen, koska vuokra-asumisen kustannukset ovat suuremmat kuin omistus-asumisen. Näin ollen sosiaalisesti oikeudenmukaista olisi määritellä uusi malli, joka mahdollistaa omistus-asumisen entistä paremmin, mutta kattaisi myös tuen osalta vuokralla asumisen. Se vastaisi paremmin sosiaalisen oikeudenmukaisuuden vaatimukseen köyhyyden estämisestä, antaisi suuremman sosiaalisen hyödyn ja vaikuttavuuden ennaltaehkäisevänä sosiaalisena tukimuotona.

³ Wolfgang Merkel 2004: How the welfare state can tackle new inequalities. Policy Network. Iso-Britannia.

Jos valtio tukisi omistusasumista yhtä voimakkaasti kuin vuokra-asumista kykenisivät myös vähätuloisemmat lyhentämään asuntolainaa ja siirtymään omistamiseen sekä kartuttamaan varallisuuttaan. Se olisi omistamiseen pohjautuvan sosiaaliturvan teoriassa pidemmän päälle valtion etu, koska se tukee laajapohjaista omistamista ja varallisuuserojen tasausta suhteessa nykyiseen malliin. Vaikka ihmiset muuttavat useasti elämänsä aikana, koituisi asunnon myynnistä mahdollisesti saatavat voitot myös hyödyksi pienituloisimmille ja vähemmän varallisuutta omistavalle, jos voittovarot olisivat verottomia kuten nytkin.

Mallissa valtion rooli olisi samanlainen kuin tähänkin asti, sillä erotuksella, että asumistuen ehtoja muutettaisiin omistamiseen kannustavaksi. Tämä tarkoittaisi sitä, että omistusasumiseen tulisi myöntää tasapuolisemmin asumistukea vuokra-asumiseen nähden, joka kattaisi näin paremmin mahdollisuuden asumismenojen lisäksi velkalyhennykseen. Mallissa valtion rooli lainan takaajana tulisi myös kasvaa, koska vähätuloisten mahdollisuudet säästää ovat pienemmät, jonka vuoksi tarvittaisiin suurempaa takausosuutta. Lainatakauksen rooli olisi myös kauttaaltaan tärkeä pienempien tulo-desiilien luokille, joiden tulot eivät yleensä riitä täyttämään markkinaehtoisten lainan vaatimuksia tuloista, jota valtion takaus paikkaisi. Lainantakaus ja suurempi tuki olisi oikeudenmukaista mahdollisista tappioista huolimatta, koska jo tällä hetkellä valtio kantaa myös asuntosijoittajien tappioita luovutusvoittovähennyksinä, antaa korkotukea lainaajille ja takaa esimerkiksi asuntosäästäjien lainoja. Tämä malli olisi sosiaalipoliittisten lähestymistapojen valossa oikeudenmukainen, kun sitä tarkastellaan Yeung ym. (2007, 16-20) esittämän periaatteen mukaan: se vastaisi vaatimukseen riistämistä pidättäytymiseen, jossa varojen uudelleenjakaminen suojaisi paremmin kaikkia ihmisiä epävarmuudelta, kun mallissa otetaan huomioon koko väestön tarve asuntoon. Vaikka mallin vaikutukset olisivat hitaat, mutta toimiessaan se tasaisi suhdanneherkän asuntomarkkinan vaikutuksia valtion menoihin, koska tuleville sukupolville jäisi enemmän resursseja tulla toimeen omalla varallisuudellaan ja varallisuus olisi myös henkilökohtainen sosiaalivakuus. Tämä vaikuttaisi myös positiivisesti muihin hyvinvointiyhteiskunnan kuluihin – jos hypoteesi siitä, että omaisuus suojaa psykofyysistä terveyttä – pitää paikkansa.

3 Pohdinta

Asuntokysymykseen on aiemmin yritetty esittää ratkaisuksi sosiaalista asuntotuotantoa ja säänneltyä asuntotuotantoja, joissa omistajina on ollut kaupunkeja, yleishyödyllisiä yhdistyksiä ja yksityisiä. Mutta laajan omistuspohjaisen sosiaaliturvan valossa olisi syytä tarkastella muitakin vaihtoehtoja. Asumistuki nykyisellään on iso tulonsiirto vuokrien kautta omistavalle luokalle ja se tukee erittäin huonosti asumistukea saavan mahdollisuutta omistaa. Tämä johtaa kehitykseen, jossa pienemmät tulodesiilit ovat lähes pakotettuja asumaan vuokralla, eikä resurssit kartu heille. Esitetty muutos vastaisi ratkaisevasti tähän kipupisteeseen. Se auttaisi ihmisiä, jotka näin toivovat, siirtymään omistavaan luokkaan. Se vastaisi vaatimukseen tehdä köyhyyttä ennaltaehkäiseviä ja sosiaalista hyvinvointia lisääviä muutoksia yhteiskuntaan omistuksen kautta. Se tasaisi varallisuuseroja ja lisäisi yhteiskunnallista koheesiota, joka olisi koko yhteiskunnan etu.

Mallin heikkouksina on sen sopeutuvuus markkinoihin, jossa asuntojen arvo perustuu tontti-, materiaali- ja työkustannuksiin sekä niin kutsuttuun kysynnän ja tarjonnan lakiin, jolloin markkinoille tulisi yllättäen paljon uutta kysyntää ja ihmisten mahdollisuuksia valita asuinsijansa paremmin verrattuna vuokra-asuntoihin. Toinen vaikea kysymys on, mitä tapahtuisi niille vuokra-asunnoille, joiden asujat siirtyvät omistusasujiksi. Malli voisi kohdata myös sosiaalista vastustusta, koska ihmiset saattaisivat nähdä asetelman sellaisena, jossa valtio maksaa ihmisten asunnot joita nämä eivät ole työllä ansainneet. Kyse on siis loppupeleissä solidaarisuudesta, kokeeko ihmiset, että kaikilla pitäisi olla omistusasunto vai halutaanko nähdä, että valtio tukee *asumista* ja maksaa asumistukia tulonsiirtona köyhille hamaan loppuun asti, siirtäen tuoton niille, joilla on jo varallisuuden puolesta mahdollisuus omistaa ja tuottaa asuntoja. Koska lopultahan malli tarkoittaisi maallista omaisuutta suuremmalle väestölle, joka veisi vuokramarkkinoilta miljardeja sekä muuttaisi ratkaisevasti koko yhteiskunnallista rakennetta ja sen pohjaa.

Olen edellä eritellyt hyvinvointivaltion käsitettä, hyvinvointia, laajapohjaista omistamiseen perustuvaa sosiaaliturvaa ja sosiaalista oikeudenmukaisuutta. Näiden asioiden kautta olen päätenyt johtopäätökseen, että laajan omistamiseen pohjautuva yhteis-

kunta, voisi toimia nykyistä paremmin uudistuksella, joka takaa asunnon saannin mahdollistamisen kaikille.

Mallin hyväksyminen ja yhteiskunnan muuttaminen vaativat sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ymmärtämistä ja hyväksymistä. Muutos kun loppupeleissä voisi tarkoittaa kapeampaa veropohjaa lisääntyvän omistamisen kautta, josta hyötyvät kaikki tuloluokat. Muutoksen tuleminen vaatii ihmisten kohtaamista ja toiseuden tunnustamista, jossa hyväksytään, että ihmisistä pitää huolta – olipa heidän oma taloudellinen kantokyky mikä hyvänsä.

”[– –]

Pimeäänkin tottuu; tottuu silmä
erottamaan esineitä, ennen
tuntemattomia; tottuu keuhkot
ilmaan ennen tukahduttavahan;
käsi tottuu kättelemään kättä,
jonka inhol’ äsken syrjään työnsi;
kieli tottuu toista haastamahan
kuin on mieli; koko ruumis tottuu, -
veri, veri vaan, sa miks et tyki
tyytyväisnä tahtiin muiden kanssa?
[– –]”

Eino Leino – Syvyyksistä (1904)

Lähteet

- Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus (ARA): Asunnottomat 2016.
[http://www.ara.fi/fi-FI/ARAtietopankki/Tilastot_ja_selvitykset/Asunnottomuus/Asunnottomat_2016\(42132\)](http://www.ara.fi/fi-FI/ARAtietopankki/Tilastot_ja_selvitykset/Asunnottomuus/Asunnottomat_2016(42132)) Linkki avattu viimeksi 23.02.2017.
- Giddens, Anthony 2007: Europe in the Global age. Polity Press. Iso-Britannia.
- Helsingin vuokra-asuntojen määrä: <http://tietotrendit.stat.fi/mag/article/177/> Tilastokeskus. Helsinki. Linkki avattu viimeksi 26.02.2017.
- Hiilamo, Heikki & Saari, Juho 2007: Omistamisen oikeudenmukaisuus. Saari, Juho & Yeung Anne Birgitta (toim.): Oikeudenmukaisuus hyvinvointivaltiossa. Gaudeamus. Helsinki. 257-273.
- Hiilamo, Heikki & Honkanen, Pertti 2012: Kelan tutkimusblogi - Tuloverotuksen tasaisuudesta. Kela. <http://blogi.kansanelakelaitos.fi/arkisto/904> Linkki avattu viimeksi 26.02.2017.
- Juntto, Anneli 2007: Asuminen ja oikeudenmukaisuus. Saari, Juho & Yeung Anne Birgitta (toim.): Oikeudenmukaisuus hyvinvointivaltiossa. Gaudeamus. Helsinki. 292-306.
- Kela: Tilastokatsaus - Yleisen asumistuen menot ylittivät miljardin rajan vuonna 2016. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/175281/Yleisen_asumistuen_menot_ylittivat_miljardin_rajaa_vuonna_2016.pdf?sequence=1 Linkki avattu viimeksi 28.02.2017.
- Kela: Yleinen asumistukilaskuri.
https://easointi.kela.fi/aylaskenta_app/AYLaskentaApplication?&lang=fi Linkki avattu viimeksi 28.02.2017.
- Kiitenistöväilyalan keskusliitto ry:
http://www.kvkl.fi/ajankohtaista.html#ajankohtaista_id_31609 Linkki avattu viimeksi 27.02.2017.
- Paananen, Reija & Ristikari, Tiina & Merikukka, Marko & Rämö, Antti & Gissler Mika 2012: Lasten ja nuorten hyvinvointi Kansallinen syntymäkohortti 1987 – tutkimusaineiston valossa. Raportti 52/2012. Terveystieteiden tutkimuskeskus. Helsinki.
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Asunnot ja asuinolot.
 ISSN=1798-6745. Yleiskatsaus 2015, Liitetaulukko 3. Asuntokunnat ja henkilöt asunnon hallintaperusteiden mukaan 1970–2015 . Helsinki: Tilastokeskus.
 Saantitapa: http://www.stat.fi/til/asas/2015/01/asas_2015_01_2016-10-13_tau_003_fi.html Linkki avattu viimeksi 28.02.2017.
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Asuntojen vuokrat.
 ISSN=1798-100X. 4. Vuosineljännes 2016. Helsinki: Tilastokeskus.
 Saantitapa: http://www.stat.fi/til/asvu/2016/04/asvu_2016_04_2017-02-07_tie_001_fi.html Linkki avattu viimeksi 28.02.2017.
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Kotitalouksien varallisuus.
 ISSN=2242-3214. 2013. Helsinki: Tilastokeskus.
 Saantitapa: http://www.stat.fi/til/vtutk/2013/vtutk_2013_2015-04-01_tie_001_fi.html Linkki avattu viimeksi 28.02.2017.
- Särkelä, Antti: Välittäminen ammattina. Toinen painos. Ensimmäinen painos 2001. Vastapaino. Tampere.
- Tieto & Trendit - Talous- Ja Hyvinvointikatsaus 5/2015. Tilastokeskus.
<http://tietotrendit.stat.fi/mag/article/147/> Linkki avattu viimeksi 23.02.2017.

Valtionvarainministeriö: Valtion talousarvioesitys 2017.

http://budjetti.vm.fi/indox/tae//2017/aky_2017.jsp Linkki avattu viimeksi 28.02.2017.

Verohallinto: Asuntolainan korkovähennys. https://www.vero.fi/fi-FI/Henkiloasiakkaat/Asunnon_osto/Asuntolainan_korkovahennys Linkki avattu viimeksi 23.02.2017.

FI/Henkiloasiakkaat/Asunnon_osto/Asuntolainan_korkovahennys Linkki avattu viimeksi 23.02.2017.

Yeung, Anne Birgitta & Saari, Juho & Lagerspetz, Eerik 2007: Oikeudenmukaisuus hyvinvointivaltiossa. Saari, Juho & Yeung Anne Birgitta (toim.): Oikeudenmukaisuus hyvinvointivaltiossa. Gaudeamus. Helsinki. 9-32.

Ympäristöministeriön raportteja 15 | 2014: Näkökulmia ara-vuokra-asumiseen.

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10138/135161/YMra_15_2014.pdf?sequence=1 Linkki avattu viimeksi 23.02.2017. Helsinki.